

2021 оны 10 дугаар сарын 15
№38 /1188/

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

ᠲᠦᠷᠢᠶᠢᠨ
ᠮᠡᠳᠡᠭᠡᠯᠡᠯ

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠶ᠋ᠢᠬᠡ ᠬᠤᠷᠭᠠᠨ ᠠᠯᠪᠠᠨ ᠮᠡᠳᠡᠭᠡᠯᠡᠯ

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ
ᠤᠯᠤᠰ
ᠶ᠋ᠢᠬᠡ ᠬᠤᠷᠭᠠᠨ
ᠠᠯᠪᠠᠨ ᠮᠡᠳᠡᠭᠡᠯᠡᠯ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2021 оны 01 дүгээр
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар
хот

Шүүгчийн албан тушаалд шилжүүлэн томилох тухай

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1, Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.5 дахь хэсэг, 18 дугаар зүйлийн 18.3.3 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. Хөвсгөл аймаг дахь сум дундын эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч Дашдоржийн Азжаргалыг Сүхбаатар дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн, Дундговь аймаг дахь сум дундын эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч Сүхбаатарын Сэржмядагийг Сонгинохайрхан дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн, Говь-Алтай аймаг дахь сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч Доржбалын Янжиндуламыг Баянзүрх дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд тус тус шилжүүлэн томилсугай.

2. Адил шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд шилжүүлэн томилсон тул шүүгч Дашдоржийн Азжаргалыг Хөвсгөл аймаг дахь сум дундын эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн, шүүгч Сүхбаатарын Сэржмядагийг Дундговь аймаг дахь сум дундын эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн, шүүгч Доржбалын Янжиндуламыг Говь-Алтай аймаг дахь сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалаас тус тус чөлөөлсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**ХАЛТМААГИЙН
БАТТУЛГА**

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2021 оны 01 дүгээр
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 04

Улаанбаатар
хот

Зарим хүмүүсийг анхан шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд томилох тухай

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1, Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1, 15.5 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Төмөрхуягийн Жавхлантөгсийг Дархан-Уул аймаг дахь сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн, Бөлтөшийн Раушаныг Ховд аймаг дахь сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн, Донийн Отгонбаатарыг Булган аймаг дахь сум дундын эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд тус тус томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**ХАЛТМААГИЙН
БАТТУЛГА**

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2021 оны 08 дүгээр
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 22

Улаанбаатар
хот

Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалт, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. Монгол хүний оюун ухааны үнэлэмжийг дээшлүүлж, олон улсын түвшинд шинжлэх ухааны мэдлэгээр өрсөлдөх чадварыг хөхүүлэн дэмжиж, Монгол Улсад болон олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн олон улсын олимпиадад сурагчдыг оролцох нөхцөлийг бүрдүүлэх, урамшуулах хүрээнд дараах арга хэмжээг авч, хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т чиглэл болгосугай.

1.1. 2021 оноос эхлэн Олон улсын олимпиадад амжилт үзүүлж, медальт байрт шалгарсан сурагчдад тухай бүр нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн нэрэмжит нэг удаагийн урамшууллыг олгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх;

1.2. Монгол Улсад зохион байгуулагдаж байгаа улсын олимпиадуудын шатлал, цар хүрээг нэмэгдүүлж олон улсын олимпадын ангилалтай уялдуулж, зохион байгуулах хуваарийг шинэчлэн батлах;

1.3. Хүүхэд бүрд улсын хэмжээний олимпиадад оролцох тэгш боломжийг бүрдүүлэх үүднээс улсын хэмжээгээр бүх сурагчдыг бие даан суралцаж өөрийгөө хөгжүүлэх, олимпиадад бэлтгэх, шинжлэх ухааны чиглэлээр тогтмол сургалт, хэлэлцүүлэг, цахимаар сорил, олимпиадад хамрагдах боломжоор хангасан нэгдсэн цахим дэд бүтцийг хөгжүүлэх, уг цахим дэд бүтцийн үйл ажиллагааны хэвийн, тасралтгүй байдлыг хангахад онцгойлон анхаарах;

1.4. Олон улсын олимпиадад сурагчдыг бэлтгэн оролцуулж байгаа багш нар болон олимпадыг зохион байгуулах хорооны тогтвортой үйл ажиллагааг хангах, шаардлагатай техник хэрэгсэл, холбогдох санхүүжилт болон зохион байгуулалтаар дэмжин ажиллах.

2. Энэхүү зарлигийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг жил бүр улсын төсөвт тусгах, зарлигийн биелэлтийн талаар жил бүрийн 1 дүгээр улиралд багтаан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид танилцуулж, олон нийтэд мэдээлж байхыг Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т үүрэг болгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

**УХНААГИЙН
ХҮРЭЛСҮХ**

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

**ЛУВСАННАМСРАЙН
ОЮУН-ЭРДЭНЭ**

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2021 оны 4 дүгээр
сарын 28-ны өдөр

Дугаар 109

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 37.3-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. “Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх журам”-ыг хавсралтаар баталсугай.

2. Батлагдсан журмыг мөрдөж ажиллахыг төрийн бүх шатны байгууллагын дарга, захирал нарт даалгасугай.

3. Энэ тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Х.Нямбаатарт үүрэг болгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

**ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

Х.НЯМБААТАР

Засгийн газрын 2021 оны 109 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД
ОЛОН НИЙТИЙН ХЯНАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЖУРАМ**

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1.Энэ журмаар төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагааны чиглэл, зарчим, хамрах хүрээ, зохион байгуулалт, санхүүжилт, арга хэлбэрийг тодорхойлж, түүнд холбогдох харилцааг зохицуулна.

1.2.Энэ журмын зорилго нь төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, албан тушаалтны ёс зүй, сахилга, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, гэмт хэрэг, зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх, энэ үйл ажиллагаанд иргэн, хуулийн этгээдийг татан оролцуулах замаар төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бий болгоход оршино.

1.3.Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхдээ хууль дээдлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, олон нийтийн сайн дурын оролцоонд түшиглэх, улс төрийн нөлөөллөөс ангид, нээлттэй, ил тод, тэгш шударгаар өрсөлдөх боломжтой байх зарчмыг баримтална.

1.4.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн захиргааны төв байгууллага, Засгийн газрын агентлаг, бүх шатны Засаг даргын Тамгын газар, нутгийн захиргааны байгууллага, тэдгээрийн харьяа байгууллага, төрийн үйлчилгээний байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, нийтийн албан тушаалтны үйл ажиллагааг энэ журмын 2.1-д заасан олон нийтийн хяналтад хамруулна.

Хоёр.Үйл ажиллагааны чиглэл

2.1.Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг дор дурдсан чиглэлээр хэрэгжүүлнэ:

2.1.1.Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуульд заасан мэдээллийн ил тод, нээлттэй байдал;

2.1.2.Шилэн дансны тухай хуульд заасан мэдээллийн ил тод, нээлттэй байдал;

2.1.3.Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.2-т заасан иргэний эрх, мөн хуулийн 34, 36, 38, 39 дүгээр зүйлийн хэрэгжилт;

2.1.4.Авлигын эсрэг хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1, 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасан төрийн байгууллагын хүлээх нийтлэг үүргийн хэрэгжилт;

2.1.5.Захиргааны ерөнхий хуулийн 62 дугаар зүйлийн 62.1-д заасан саналыг авсан эсэх, мөн зүйлийн 62.2-т заасан хэлэлцүүлгийг хийсэн эсэх;

2.1.6.Төсвийн тухай хуульд заасан олон нийтийн оролцоог хангах, олон нийтийг хяналт тавих боломжоор хангасан эсэх;

2.1.7.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд заасан олон нийтийн оролцоотой худалдан авах ажиллагааны журмын хэрэгжилтийн байдал;

2.1.8.Албан тушаалтан хандив авах, давхар ажил эрхлэх, төлбөр авах, төлөөлөл хэрэгжүүлэх зэрэг Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасан хориглолт, хязгаарлалтыг зөрчсөн эсэх;

2.1.9.Албаны үүргээ хэрэгжүүлэх явцад үл ойлгогдохуйц нөхцөл байдал үүсгэсэн, ашиг сонирхлын зөрчилтэй нөхцөл байдал шийдвэр гаргасан, үйл ажиллагаа эрхэлсэн эсэх;

2.1.10.Тодорхой салбарт болон орон нутаг, нутгийн захиргааны байгууллага, албан тушаалтнаас батлан мөрдүүлсэн шийдвэр нь дор дурдсан нөхцөл байдлыг үүсгэсэн эсэх:

- хангаагүй;
- 2.1.10.1.хууль тогтоомжид заасан шаардлагыг
- 2.1.10.2.ил тод, нээлттэй байдлыг хязгаарласан;
- 2.1.10.3.ашиг хонжоо олох, давуу байдал үүсгэх
- боломж бүрдүүлсэн;
- 2.1.10.4.үндэслэлгүй төлбөр хураамж тогтоосон;
- 2.1.10.5.хуулиар хориглосон, хязгаарласан хэм
- хэмжээ тогтоосон эсэх;
- 2.1.10.6.хууль тогтоомжоор зөвхөн тухайн албан
- тушаалтанд олгосон эрх хэмжээг бусдад шилжүүлсэн, боломж олгосон;
- 2.1.10.7.хууль тогтоомж зөрчин аливаа бүтэц,
- нэгж, орон тоо, эрх хэмжээ бий болгосон эсэх;
- 2.1.10.8.аливаа байгууллага, иргэн шударгаар
- өрсөлдөх боломжийг хязгаарласан, сонгон шалгаруулалтын зарчмыг
- алдагдуулсан эсэх;
- 2.1.10.9.улсын болон орон нутгийн төсвийн
- хөрөнгийг үр дүнгүй зарцуулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн;
- 2.1.10.10.иргэд, олон нийтийн оролцоо, санал
- бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, шийдвэрлэх явцын мэдээллээр хангагдах
- боломжийг хязгаарласан;

2.2.Олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч нь цахим хуудас, нээлттэй мэдээлэл, өгөгдлийн санд байршуулсан нийтийн албан тушаалтны хувийн ашиг сонирхлын болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлэг (ХАСХОМ) эргэлзээтэй гэж үзвэл холбогдох мэдээллийг зохих байгууллагад хүргүүлж болно.

2.3.Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь байгууллага, салбарын онцлог, хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа, чиг үүргээс хамааран өөрийн байгууллага, албан хаагчдын гэмт хэрэг, зөрчилд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, гарч болзошгүй шалтгаан нөхцөлийг тодорхойлох, арилгахад чиглэсэн арга хэмжээг олон нийтийн хяналтын оролцоотой хэрэгжүүлнэ.

Гурав.Олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх хэлбэр

3.1.Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг дараах хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ:

3.1.1.төрийн байгууллагын цахим хуудсанд мониторинг, дүн шинжилгээ хийж, тайлан, мэдээлэл, санал боловсруулах;

3.1.2.нээлттэй өгөгдлийн системийг ашиглах, харьцуулах, судлах, тайлан, мэдээлэл, санал боловсруулах;

3.1.3.тухайн байгууллагын нээлттэй мэдээ, мэдээлэлтэй танилцах, судалгаа хийх, мэдээлэл, санал боловсруулах;

3.1.4.төрийн байгууллагын үзүүлж буй үйлчилгээний явцад ажиглалт хийх, тайлан, мэдээлэл, санал боловсруулах.

3.2.Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь энэ журмын 2.1-д заасан чиглэлээр олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай төрийн болон албаны, хувь хүний нууцад хамаарахаас бусад баримт бичиг, мэдээ, мэдээллийг гаргаж өгөх үүрэгтэй.

3.3.Энэ журмын 4.1-д заасан этгээд нь төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлсэн тухай тайлан, мэдээлэл, илтгэх хуудсыг цаашид авах арга хэмжээний саналын хамт Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөл, салбар зөвлөл болон энэ журмын 1.4-т заасан байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлнэ.

3.4.Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлсэн тухай тайлан, мэдээлэл, илтгэх хуудас, цаашид авах арга хэмжээний санал нь иргэд, олон нийтэд ил тод, нээлттэй байна.

Дөрөв.Зохион байгуулалт, сонгон шалгаруулалт

4.1.Төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх этгээдийг нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр шалгаруулна. Нээлттэй сонгон шалгаруулалтад иргэн, иргэдийн бүлэг, судалгаа шинжилгээний болон төрийн бус байгууллага оролцож болно.

4.2.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зөвлөл, салбар зөвлөл нь энэ журмын 6.2, 6.3-т заасан чиглэлийн хүрээнд сонгон шалгаруулалтыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу зохион байгуулна.

4.3.Энэ журмын 4.1-д заасан этгээд нь дор дурдсан шаардлагыг хангасан байна:

4.3.1.хяналт хэрэгжүүлэх байгууллага, албан тушаалтантай сүүлийн 2 жилийн хугацаанд хамтран ажиллаагүй буюу гэрээний дагуу ажил, үйлчилгээ эрхэлж байгаагүй;

4.3.2. хяналт хэрэгжүүлэх байгууллага, албан тушаалтантай сүүлийн 2 жилийн хугацаанд хөдөлмөрийн гэрээ болон гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө байгуулж ажиллаагүй байх;

4.3.3. хяналт хэрэгжүүлэх байгууллага, албан тушаалтнаас сүүлийн 2 жилийн хугацаанд бэлэг, хандив, санхүүгийн дэмжлэг, туслалцаа аваагүй, мөн төлөөлөл хэрэгжүүлээгүй байх;

4.3.4. олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч этгээдийн гэр бүл, найз нөхөд, нэгдмэл сонирхолтой этгээд нь хяналт хэрэгжүүлэх байгууллагад ажилладаггүй байх;

4.3.5. хяналт хэрэгжүүлэх байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтантай хамаарал бүхий этгээд биш байх.

4.4. Олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч нь төрийн хяналт шалгалт хийх эрхгүй байх бөгөөд хяналтыг хэрэгжүүлэхдээ тухайн байгууллага, албан тушаалтны эрх хэмжээний асуудлаар шийдвэр гаргах болон байгууллагын дотоод үйл ажиллагаанд оролцохыг хориглоно.

Тав. Санхүүжилт

5.1. Энэ журмын 1.4-т заасан байгууллага тухайн төсвийн жилд хэрэгжүүлэх олон нийтийн хяналтын чиглэлийг тодорхойлж, холбогдох зардлыг улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлж болно. Олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч нь хяналт хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагааны зардлын тодорхой хэсгийг сайн дурын үндсэн дээр эсхүл, үнэ төлбөргүй хариуцаж болно.

5.2. Энэ журмын 1.4-т заасан байгууллагаас ирүүлсэн саналыг үндэслэн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөл, салбар зөвлөл нь тухайн жилд 6.2, 6.3-т заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг төсөвт тусган, гэрээний үндсэн дээр санхүүжүүлж болно.

Зургаа. Бусад

6.1. Энэ журмын 4.1-д заасан этгээдээс олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхийн өмнө Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д заасны дагуу мэдэгдэл гаргуулан авч болно.

6.2. Олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой сургалт, сурталчилгааны ажлыг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг

зохицуулах зөвлөл, салбар зөвлөл хариуцан гүйцэтгэх ба тодорхой төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх чиг үүрэг бүхий бусад байгууллагатай хамтран ажиллана.

6.3.Энэ журмын 1.4-т заасан байгууллага, албан тушаалтан олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх явцад илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгах, холбогдох албан тушаалтанд хуульд заасан хариуцлагыг ногдуулах, дэвшүүлсэн саналыг судалж, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

6.4.Энэ журмыг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2021 оны 5 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Дугаар 116

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Хэмжил зүйн тухай хуулийн 4.3-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. “Хэмжлийн нэгжийн нэр, тэмдэглэгээ болон тэдгээрийг бичих, хэрэглэх журам”-ыг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Журам батлах тухай” Засгийн газрын 1996 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдрийн 320 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

**МОНГОЛ УЛСЫН
ШАДАР САЙД**

С.АМАРСАЙХАН

Засгийн газрын 2021 оны 116 дугаар
тогтоолын хавсралт

ХЭМЖЛИЙН НЭГЖИЙН НЭР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ БОЛОН
ТЭДГЭЭРИЙГ БИЧИХ, ХЭРЭГЛЭХ ЖУРАМ

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1.Энэ журмаар хэмжлийн нэгж (цаашид “нэгж” гэх)-ийн олон улсын систем (цаашид “SI” систем гэх)-ийн болон түүнтэй нэгэн адил хэрэглэх системийн бус нэгжийн нэр, тэмдэглэгээг бичиж, тэмдэглэх ерөнхий шаардлагыг тогтоож, хэрэглэх үйл ажиллагааг зохицуулна.

1.2.Хэмжлийн “SI” системийн ба түүнтэй нэгэн адил хэрэглэх системийн бус бусад нэгжийн нэр, тодорхойлолт, тэмдэглэгээг энэ журам, хэмжил зүйн олон улсын байгууллагын баримт бичиг болон ISO/IEC 80000 “Хэмжигдэхүүн ба нэгж” стандартад зааснаар хэрэглэнэ.

1.3.Монгол Улсад Жин хэмжүүрийн олон улсын ерөнхий бага хурал (CGPM)-аас тогтоосон олон улсын “SI” системийн хэмжлийн нэгжийг хэрэглэнэ.

1.4.Монгол Улсад хэмжлийн нэгжийн монгол хэлээр бичигдсэн тэмдэглэгээг хэрэглэх ба экспорт, импортын бараа, бүтээгдэхүүн олон улсын тэмдэглэгээтэй байж болно.

Хоёр.Хэмжлийн нэгж

2.1.“SI” системийн нэгжүүд:

2.1.1.Хэмжлийн нэгжийн олон улсын “SI” систем нь хэмжигдэхүүний үндсэн ба уламжилсан нэгжүүдээс бүрдэнэ;

2.1.2.Хэмжлийн нэгжийн “SI” системийн үндсэн нэгжид энэ журмын 1 дүгээр хавсралтад заасан үндсэн 7 хэмжигдэхүүний нэгж хамаарна;

2.1.3.Уламжилсан хэмжигдэхүүний нэгж нь үндсэн нэгжүүдийн эерэг эсвэл сөрөг зэрэг бүхий үржвэрээр илэрхийлэгдэх бөгөөд “SI” системийн өргөн хэрэглэгддэг уламжилсан хэмжигдэхүүн, түүний нэгжийн нэр, тэмдэглэгээг энэ журмын 2 дугаар хавсралтад зааснаар бичиж, тэмдэглэнэ;

2.1.4.энэ журмын 2.1.3-т заасан үржвэрийг ямар нэг тоон коэффициентгүй илэрхийлж байвал уламжилсан когерент нэгж гэх бөгөөд “SI” системийн уламжилсан хэмжигдэхүүний когерент нэгжийн нэр, тэмдэглэгээг энэ журмын 3 дугаар хавсралтад зааснаар бичиж, тэмдэглэнэ;

2.1.5.“SI” системийн нэгжид зөвхөн аравтын эерэг ба сөрөг зэргүүдээр үүсгэх утварыг хэрэглэж, эдгээр утварын нэр болон тэмдэглэгээг энэ журмын 4 дүгээр хавсралтад зааснаар бичиж, тэмдэглэж, утгаруудыг “SI” системийн үндсэн ба уламжилсан нэгжийн алинд нь ч хэрэглэж болно.

2.2.“SI” системийн нэгжтэй нэгэн адил хэрэглэгдэх системийн бус нэгжүүд:

2.2.1.“SI” системийн нэгжтэй нэгэн адил хэрэглэгдэх системийн бус нэгжүүд, тэдгээрийн нэр, тэмдэглэгээг энэ журмын 5 дугаар хавсралтад зааснаар бичиж, тэмдэглэнэ;

2.2.2.энэ журмын 2.1.5-д заасан нэгжийн утварыг системийн бус зарим нэгжид хэрэглэж болох ба цаг хугацааны хэмжигдэхүүний “SI” системийн бус нэгжид хэрэглэхгүй.

Гурав.Нэгж, түүний нэрийг бичиж тэмдэглэхэд тавигдах шаардлага

3.1.Нэгжийн тэмдэглэгээ:

3.1.1.хэмжлийн нэгжийн тэмдэглэгээний үсгийг энгийн буюу босоо байдлаар, жижиг үсгээр бичиж тэмдэглэх ба оноосон нэр бүхий үндсэн ба уламжилсан нэгжийн нэрийн эхний үсэг, тэмдэглэгээг том үсгээр бичнэ. Жишээ 1:

кг, м болон л
К, А ба Ом

3.1.2.хэмжлийн нэгжийн нэрийг бүтэн үгээр эсхүл нэгжийг тэмдэглэгээгээр тус тусад нь ганц тоон дээр бичиж тэмдэглэнэ. Жишээ 2:

с эсхүл секунд
см ³ эсхүл сантиметр куб
кг эсхүл килограм
м эсхүл метр
А эсхүл Ампер

3.1.3.хэмжигдэхүүний тоон утгын дараа зай авч нэгжийг бичиж тэмдэглэнэ. Жишээ 3:

100 кВт
100 %
20 °C
20 м

3.1.4. хэмжигдэхүүний тоон утга нь томъёогоор илэрхийлэгдэх бол түүний нэгжийг тусад нь бичнэ. Жишээ 4:

$(a + b \times L)$ м
(100.0 ± 0.1) кг
$\sqrt{0.06^2 + 0.62^2 \times L_n^2}$ мм

3.1.5. хэмжлийн нэгжүүдийн үржүүлэх үйлдлийг илэрхийлэхдээ хооронд нь зай авах эсхүл төвд нь цэг /“.”/-ээр тэмдэглэнэ. Жишээ 5:

кг м с ⁻² эсвэл кг·м·с ⁻²
кд ср м ⁻² эсвэл кд·ср·м ⁻²

3.1.6. хэмжлийн нэгжүүдийн хуваах үйлдлийг илэрхийлэхдээ хэвтээ болон ташуу зураас эсхүл сөрөг зэрэгт дэвшүүлэх байдлаар бичиж тэмдэглэнэ. Жишээ 6:

м/с
с ⁻²
м/м

3.1.7. хэд хэдэн нэгжийн тэмдэглэгээг нэгтгэхдээ хаалт эсхүл сөрөг зэргийн илтгэгч ашиглан хоёрдмол утгагүй бичиж тэмдэглэнэ. Хаалтгүй илэрхийлэлд ташуу зураасыг бичиж тэмдэглэнэ. Жишээ 7:

Вт · м ⁻² · К ⁻¹
кг·м ² /с ²
м/с ²

3.1.8. хэмжлийн нэгжийг Монгол эсхүл олон улсын тэмдэглэгээгээр тус тусад нь бичиж тэмдэглэнэ. Техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, хэмжих хэрэгслийн хэмжил зүйн үзүүлэлтийг нэгжийн олон улсын тэмдэглэгээгээр бичиж болно. Жишээ 8:

Н м эсвэл N m
м/с эсвэл m/s
кг эсвэл kg

3.1.9. Эзлэхүүний нэгж болох литрийн тэмдэглэгээг олон улсын тэмдэглэгээгээр бичиж тэмдэглэх шаардлагатай тохиолдолд латин

үсгийн жижиг “l” (эль) үсгийг 1 (нэг)-ийн тоотой андуурагдахаас сэргийлж, латин цагаан толгойн том “L” үсгээр бичнэ. Жишээ 9:

1 L

3.2.Нэгжийн нэр:

3.2.1.нэгжийн нэрийг өгүүлбэрийн эхэнд эсхүл гарчиг том үсгээр бичихээс бусад тохиолдолд жижиг үсгээр босоо байдлаар бичиж тэмдэглэнэ.

Тайлбар: “°C” тэмдэглэгээтэй нэгжийн бичвэр нь “Цельсийн градус” юм. (градус гэдэг нэгжийн нэр тул эхний “г” үсгийг жижгээр, харин “Цельсийн” гэдэг нь тухайн нэгжийг тодотгож өгч буй оноосон нэр үг тул эхний үсэг Ц-г томоор бичнэ.)

3.2.2.хэмжлийн нэгжийн нэрийг аравтын эерэг ба сөрөг зэргүүдээр үүсгэх угтвартай хамт бичих тохиолдолд нэгжийн нэр болон угтварын нэрийн хооронд зай авахгүйгээр бичиж тэмдэглэнэ.

Жишээ 10:

киловатт
мегапаскаль
миллиметр

3.2.3.Уламжилсан нэгжийн нэрийг бичиж тэмдэглэхдээ үндсэн нэгжийн нэрээс зайтай эсвэл зураасаар тусгаарлаж бичнэ. Жишээ 11:

паскаль секунд
паскаль - секунд
ватт секунд

3.2.4.хэмжигдэхүүний тэмдэглэгээний үсгийг налуу байдлаар бичнэ. Жишээ 12:

C эсвэл Qn
ρ
V

3.3.Нэгжийн угтвар:

3.3.1.угтварын тэмдэглэгээг нэгжийн тэмдэглэгээний өмнө зай авахгүйгээр, нэгжийн тэмдэглэгээтэй адил босоо байдлаар бичнэ. Жишээ 13:

кВт
МПа
МОм

3.3.2.аравтын эерэг зэргүүдээр үүсгэх da (да) дека, h (г) гекто болон кило (к)-оос бусад бүх угтваруудыг том үсгээр тэмдэглэх ба аравтын сөрөг зэргүүдээр үүсгэх угтварыг жижиг үсгээр тэмдэглэнэ.

Дөрөв.Хэмжлийн нэгж, түүний тэмдэглэгээг хэрэглэх

4.1.Хэмжлийн үр дүн, нэгжээр илэрхийлэгдэх бүх төрлийн баримт бичиг (хэмжил зүй, стандарт, шинжлэх ухаан, гэрээ, эрх зүй, нийгэм, эдийн засаг, техник, технологи, худалдаа, үйлдвэрлэл, экспорт, импорт, бараа бүтээгдэхүүний шошго, зохион бүтээлт, программ хангамж, техникийн тодорхойлолт, заавар, зөвлөмж, гарын авлага, эрдэм шинжилгээ, судалгааны тайлан, өгүүлэл, сургалтын материал гэх мэт)-т хэмжлийн нэгж, түүний тэмдэглэгээг энэ журамд зааснаар хэрэглэнэ.

4.2.Олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт заасны дагуу Монгол Улсын дагаж мөрдөхөөр элсэн орсон зам, тээвэр, харилцаа холбоо, одон орон, газар зүй болон бусад онцгой салбарт ашиглагдах системийн бус нэгжийг “SI” системийн нэгжтэй нэгэн адил хэрэглэж болно.

4.3.Экспортын бүтээгдэхүүний чанар, техникийн үзүүлэлтийг захиалагчаас хүссэн системийн хэмжлийн нэгжээр илэрхийлж болно. Энэ тохиолдолд болон импортын үйл ажиллагаанд олон улсын системийн бус нэгжийг хэрэглэх зайлшгүй шаардлагатай бол “SI” системийн нэгжээр илэрхийлэгдсэн хэмжигдэхүүний утгын дараа “SI” системийн бус нэгжээр илэрхийлсэн утгыг хаалтанд бичиж тэмдэглэсэн байна.

Тав.Бусад

5.1.Энэ журмын хэрэгжилтэд мэргэжлийн хяналтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага хяналт тавина.

5.2.Энэ журмыг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Зөрчлийн тухай хуулийн холбогдох заалтын дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

Хэмжлийн нэгжийн нэр, тэмдэглэгээ
болон тэдгээрийг бичих, хэрэглэх
журмын 1 дүгээр хавралт

“SI” СИСТЕМИЙН ҮНДСЭН ХЭМЖИГДЭХҮҮН,
ТҮҮНИЙ НЭГЖИЙН НЭР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ

Үндсэн хэмжигдэхүүн		Үндсэн нэгжийн тэмдэглэгээ		
Нэр	Тэмдэглэгээ	Нэр	Олон улсын	Монгол
Цаг хугацаа	t	секунд	s	с
Урт	l, x, r	метр	m	м
Масс	m	килограмм	kg	кг
Цахилгаан гүйдлийн хүч	I, i	ампер	A	А
Термодинамикийн температур	T	кельвин	K	К
Бодисын тоо хэмжээ	n	моль	mol	моль
Гэрлийн хүч	I_v	кандел	cd	кд

Хэмжлийн нэгжийн нэр, тэмдэглэгээ
болон тэдгээрийг бичих, хэрэглэх
журмын 2 дугаар хавралт

“SI” СИСТЕМИЙН УЛАМЖИЛСАН ХЭМЖИГДЭХҮҮН,
ТҮҮНИЙ НЭГЖИЙН НЭР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ

№	Уламжилсан хэмжигдэхүүний нэр	“SI” системийн уламжилсан нэгж				
		Нэр	Тэмдэглэгээ		Илэрхийлэл (Үндсэн нэгжээр)	Илэрхийлэл (“SI”-ийн бусад нэгжээр)
			Олон улсын	Монгол		
1.	Хавтгай өнцөг	радиан	rad	рад	рад = м/м	-
2.	Биет өнцөг	стерадиан	sr	ср	ср = м ² /м ²	-
3.	Давтамж	герц	Hz	Гц	Гц = с ⁻¹	-
4.	Хүч	ньютон	N	Н	Н = кг м с ⁻²	-
5.	Даралт, шахалт	паскаль	Pa	Па	Па = кг м ⁻¹ с ⁻²	-
6.	Энерги, ажил, дулааны тоо хэмжээ	жоуль	J	Ж	Ж = кг м ² с ⁻²	Н м
7.	Чадал, энергийн урсгал	ватт	W	Вт	Вт = кг м ² с ⁻³	Ж/с

8.	Цахилгаан цэнэг	кулон	C	Кл	Кл = А с	-
9.	Цахилгаан потенциалын ялгавар	вольт	V	В	В = кг м ² с ⁻³ А ⁻¹	Вт/А
10.	Багтаамж	фарад	F	Ф	Ф = кг ⁻¹ м ⁻² с ⁴ А ²	Кл/В
11.	Цахилгаан эсэргүүцэл	ом	Ω	Ом	Ом = кг м ² с ⁻³ А ⁻²	В/А
12.	Цахилгаан дамжуулал	сименс	S	См	См = кг ⁻¹ м ⁻² с ³ А ²	А/В
13.	Соронзон урсгал	вебер	Wb	Вб	Вб = кг м ² с ⁻² А ⁻¹	В с
14.	Соронзон урсгалын нягт	тесла	T	Тл	Тл = кг с ⁻² А ⁻¹	Вб/м ²
15.	Нөлөөмж	генри	H	Гн	Гн = кг м ² с ⁻² А ⁻²	Вб/А
16.	Цельсийн температур	Цельсийн градус	°C	°C	°C = K	-
17.	Гэрлийн урсгал	люмен	Lm	лм	лм = кд ср	кд ср
18.	Гэрэлтүүлэг	люкс	Lx	лк	лк = кд ср м ⁻²	лм/м ²
19.	Цацраг идэвхт цөмийн идэвх	бекерель	Bq	Бк	Бк = с ⁻¹	-
20.	Шингэсэн тун, керма	грей	Gy	Гр	Гр = м ² с ⁻²	Ж/кг
21.	Эквивалент тун	зиверт	Sv	Зв	Зв = м ² с ⁻²	Ж/кг
22.	Каталитик идэвх	катал	kat	кат	кат = моль с ⁻¹	-

Хэмжлийн нэгжийн нэр, тэмдэглэгээ болон тэдгээрийг бичих, хэрэглэх журмын 3 дугаар хавралт

“SI” СИСТЕМИЙН ҮНДСЭН НЭГЖҮҮДЭЭР ИЛЭРХИЙЛЭГДЭХ КОГЕРЕНТ УЛАМЖИЛСАН НЭГЖИЙН НЭР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ

Уламжилсан хэмжигдэхүүн		Үндсэн нэгжээр илэрхийлэгдэх уламжилсан нэгжийн тэмдэглэгээ	
Нэр	Тэмдэглэгээ	Олон улсын	Монгол
Талбай	A	м ²	м ²
Эзлэхүүн	V	м ³	м ³
Хурд	v	м с ⁻¹	м с ⁻¹
Хурдатгал	a	м с ⁻²	м с ⁻²

Долгионы тоо	σ	m^{-1}	m^{-1}
Нягт, массын нягт	ρ	$kg\ m^{-3}$	$кг\ м^{-3}$
Гадаргуун нягт	ρ_A	$kg\ m^{-2}$	$кг\ м^{-2}$
Хувийн эзлэхүүн	V	$m^3\ kg^{-1}$	$м^3\ кг^{-1}$
Цахилгаан гүйдлийн нягт	J	$A\ m^{-2}$	$A\ м^{-2}$
Соронзон орны хүчлэг	H	$A\ m^{-1}$	$A\ м^{-1}$
Бодисын концентраци	C	$mol\ m^{-3}$	$моль\ м^{-3}$
Массын концентраци	ρ, γ	$kg\ m^{-3}$	$кг\ м^{-3}$
Гэрэлтэх чадвар	L_v	$cd\ m^{-2}$	$кд\ м^{-2}$

Хэмжлийн нэгжийн нэр, тэмдэглэгээ болон тэдгээрийг бичих, хэрэглэх журмын 4 дүгээр хавралт

“SI” СИСТЕМИЙН НЭГЖИЙН УГТВАРЫН НЭР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ

Аравтын зэрэг	“SI” системийн нэгжийн угтвар			
	Нэр		Тэмдэглэгээ	
	Олон улсын	Монгол	Олон улсын	Монгол
Эерэг зэрэг				
10^{24}	Yotta	иотта	Y	И
10^{21}	Zetta	зетта	Z	З
10^{18}	Exa	экса	E	Э
10^{15}	Peta	пета	P	П
10^{12}	Tera	тера	T	Т
10^9	Giga	гига	G	Г
10^6	Mega	мега	M	М
10^3	kilo	кило	k	к
10^2	hector	гекто	h	г
10^1	deca	дека	da	да
Сөрөг зэрэг				
10^{-1}	deci	деци	d	д
10^{-2}	centi	сант	c	с
10^{-3}	milli	милли	m	м
10^{-6}	micro	микро	μ	мк
10^{-9}	nano	нано	n	н
10^{-12}	pico	пико	p	п
10^{-15}	femto	фемто	f	ф
10^{-18}	atto	атто	a	а
10^{-21}	zepto	зепто	z	з
10^{-24}	yocto	иокто	y	и

Хэмжлийн нэгжийн нэр, тэмдэглэгээ
болон тэдгээрийг бичих, хэрэглэх
журмын 5 дугаар хавралт

“SI” ОЛОН УЛСЫН СИСТЕМИЙН НЭГЖТЭЙ НЭГЭН АДИЛ ХЭРЭГЛЭХ
СИСТЕМИЙН БУС НЭГЖИЙН НЭР, ТЭМДЭГЛЭГЭЭ

№	Хэмжиг- дэхүүний нэр	Нэгж			“SI” системийн нэгжээр илэрхийлсэн утга	Хэрэглэх салбар
		Нэр	Тэмдэглэгээ			
			Олон улсын	Монгол		
1.	Цаг, хугацаа	минут,	min	мин	1 мин = 60 с	Бүх салбарт
		цаг,	h	ц	1 ц = 60 мин = 3600 с	
		хоног	d	х	1 х = 24 ц = 86 400 с	
2.	Урт	астрономын нэгж	au	а.н	1 а.н = 149 597 870 700 м	Одон орон
3.	Хавтгайн болон фазын өнцөг	градус	°	°	1° = (π/180) рад	Аж үйлдвэрлэл
		минут	′	′	1′ = (1/60)° = (π/10 800) рад	
		секунд	″	″	1″ = (1/60)′ = (π/648 000) рад	
4.	Талбай	гектар	ha	га	1 га = 10 ⁴ м ²	Бүх салбарт
5.	Эзлэхүүн	литр	l, L	л	1 л = 1 дм ³ = 10 ³ см ³ = 10 ⁻³ м ³	Бүх салбарт
6.	Масс	тонн	t	т	1 т = 10 ³ кг	
		далтон	Da	Да	1 Да = 1.660 539 066 60(50)×10 ⁻²⁷ кг	
7.	Энерги	электрон вольт	eV	эВ	1 эВ = 1.602 176 634×10 ⁻¹⁹ Ж	Физик
		киловатт-цаг	kW h	кВт ц	3.6×10 ⁶ Ж	Электротехник
8.	Даралт	миллиметр мөнгөн усны багана	mm Hg	мм М. у. б	133.3224 Па	Эрүүл мэнд, цаг уур, навигаци
		бар	bar	бар	1 бар = 10 ⁵ Па	Бүх салбар

9.	Эргэлтийн давтамж	секунд дэх эргэлт, минут дах эргэлт	r/s r/min	эрг/с эрг/мин	1 с^{-1} $1/60 \text{ с}^{-1}=0.016(6) \text{ с}^{-1}$	Электротехник, үйлдвэрлэл
10.	Харьцангуй хэмжигдэхүүний логарифм нэгж	непр	Np	Нп	-	-
		бел	B	Б	-	-
		децибел	dB	дБ	-	-

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакц,
Улаанбаатар-14201, Төрийн ордон 124 тоот
И-мэйл: turiin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420

Хэвлэлийн хуудас: 1.25

Индекс: 200003